

ŚIST

Świętokrzyski Instytut
Samorządu Terytorialnego

**Analiza dostępnych zewnętrznych źródeł finansowych dla
wdrażania planów rozwojowych świętokrzyskich
jednostek samorządu terytorialnego**

2020

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji
Obywatelskich na lata 2018 – 2030

Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO

Wstęp

Analizując dostępne zewnętrzne źródła finansowe, potencjalnie dostępne dla wdrażania planów rozwojowych świętokrzyskich jednostek samorządu terytorialnego należy w pierwszej kolejności wskazać na ich duże zróżnicowanie, zarówno merytoryczne, jak i finansowe. W ramach najbardziej dostępnej i popularnej literatury dominują obecnie w Polsce pozycje skupiające się w tym zakresie na tzw. Funduszach Europejskich, stricte wspierających inwestycje, głównie w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Funduszu Spójności. Natomiast brakuje syntetycznych opracowań skierowanych do jednostek samorządu terytorialnego, które prezentowałyby potencjalne zewnętrzne źródła finansowe w sposób bardziej kompleksowy. Dlatego też w ramach przedmiotowej analizy skupiono się na prezentacji innych mniej znanych źródeł potencjalnego wsparcia dla planowania dalszego rozwoju przez świętokrzyskie gminy, miasta i powiaty, w szczególności w wymiarze bardziej uniwersalnym oraz wspierających cały proces przygotowawczy do inwestycji.

Pierwszym tego typu mechanizmem przedstawionym poniżej jest Krajowy Fundusz Rewitalizacji, który stanowi bardzo cenne źródło wsparcia dla świętokrzyskich JST, ponieważ umożliwi wsparcie dla przygotowania bardzo skomplikowanego i wielowątkowego pakietu projektów rewitalizacyjnych na terenie danego samorządu. Następnie opisano Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy, które oferują bardzo cenne wsparcie dla świętokrzyskich JST, szczególnie w ramach mechanizmu „Rozwój Lokalny” (m.in. w ramach pracy z lokalnymi partnerami społecznymi oraz potencjalnymi partnerami zagranicznymi z obszaru EOG). Jednocześnie przedstawiono pakiet polskich programów rządowych skierowanych do jednostek samorządu terytorialnego m.in. w ramach Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, Programu Małuch Plus, Funduszu Dróg Samorządowych oraz Rządowego Funduszu Inicjatyw Lokalnych.

Przygotowanie do kompleksowych programów rewitalizacyjnych dla świętokrzyskich samorządów

Krajowy Fundusz Rewitalizacji

Zakres tematyczny

Projekt polega na powołaniu funduszu, z którego będą finansowane inwestycje w ramach gminnych programów rewitalizacji. Wsparcie będzie miało charakter mieszany, dotacyjno-pożyczkowy, na przykład w postaci preferencyjnie oprocentowanej pożyczki, której część może być przekształcona w dotację, jeśli zostaną osiągnięte konkretne wskaźniki założone w programie rewitalizacji. Wsparcie trafi do obszarów, które już przed epidemią COVID-19 borykały się z kumulacją problemów w pięciu sferach wymienionych w ustawie o rewitalizacji (społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej).

Wpływ na gospodarkę

Wsparcie będzie skutkowało realizacji kompleksowych działań inwestycyjnych oraz stymulujących aktywność gospodarczą i społeczną mieszkańców. Podstawowym deficytem systemu wdrażania rewitalizacji w Polsce jest brak narzędzi finansowych dedykowanych wsparciu realizacji programów rewitalizacji. Doświadczenia pilotażu rewitalizacji pokazują, że wsparcie zwrotne przynosi poprawę efektywności wykorzystania środków publicznych na obszarze rewitalizacji oraz prowadzi do poprawy warunków życia i działalności gospodarczej.

Dlaczego ten obszar jest ważny?

Rewitalizacja kompleksowo rozwiązuje problemy społeczności, które najbardziej potrzebują wsparcia. Dla tych obszarów zostały opracowane przez gminy programy rewitalizacji i konieczne jest zapewnienie mądrego wsparcia finansowego, aby je efektywnie wykonać.

Do kogo jest skierowany i kto na nim skorzysta?

Programy rewitalizacji posiada ok. 1500 gmin. Obszary rewitalizacji zamieszkuje ok. 16% mieszkańców kraju.

Jakiego typu działania są w danym obszarze procedowane?

Inwestycje samorządowe w ramach programów rewitalizacji w 5 sferach wymienionych w ustawie o rewitalizacji (społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej).

Inne ważne elementy, które należy przyjąć przy danym obszarze

Nowelizacja ustawy o rewitalizacji, która wprowadzi Krajowy Fundusz Rewitalizacji i będzie przewidywać jego zasilenie od 2025 z innych źródeł niż unijne, na przykład podatek od gruntów niezabudowanych pod zabudowę wyznaczonych w mpzp i decyzjach o wzizg.

Fundusze Norweskie dla świętokrzyskich samorządów

Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy (czyli tzw. Fundusze norweskie i EOG)

To forma bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Islandię, Norwegię i Liechtenstein nowym członkom UE – kilkunastu państwom Europy Środkowej i Południowej oraz krajom bałtyckim. Fundusze te są związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej oraz z jednoczesnym wejściem naszego kraju do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (który tworzą państwa UE oraz Islandia, Liechtenstein i Norwegia). W zamian za udzielaną pomoc finansową, państwa-darczyńcy korzystają z dostępu do rynku wewnętrznego UE mimo, że nie są jej członkami.

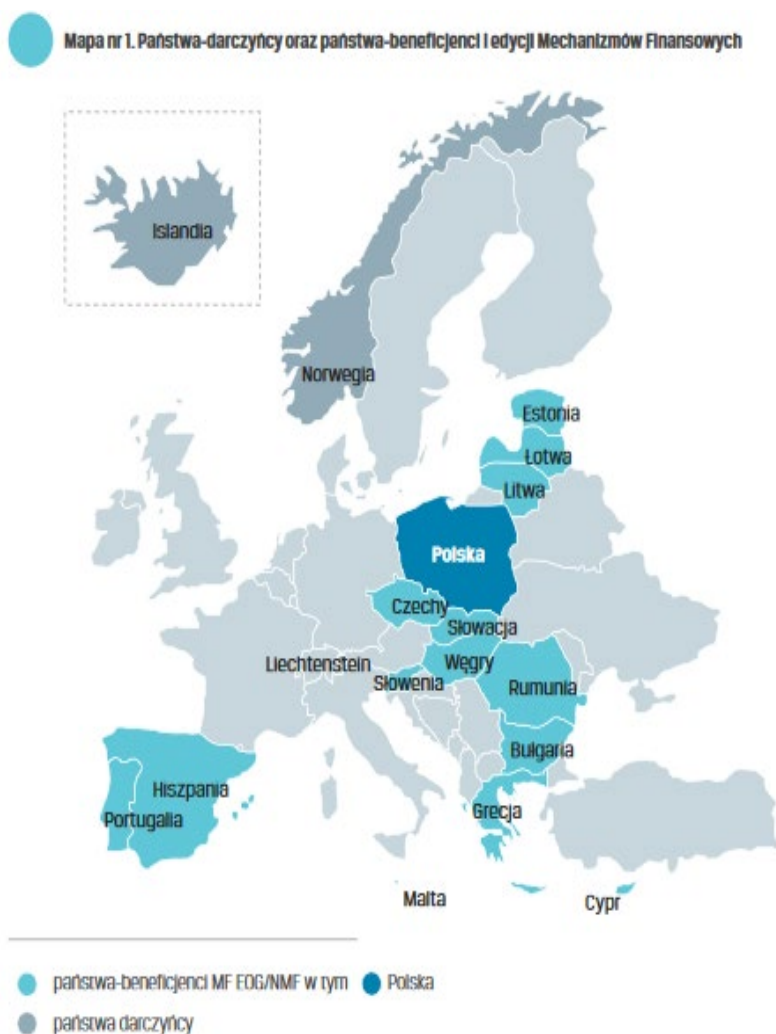
Głównym celem Funduszy norweskich i Funduszy EOG jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG oraz wzmocnienie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem.

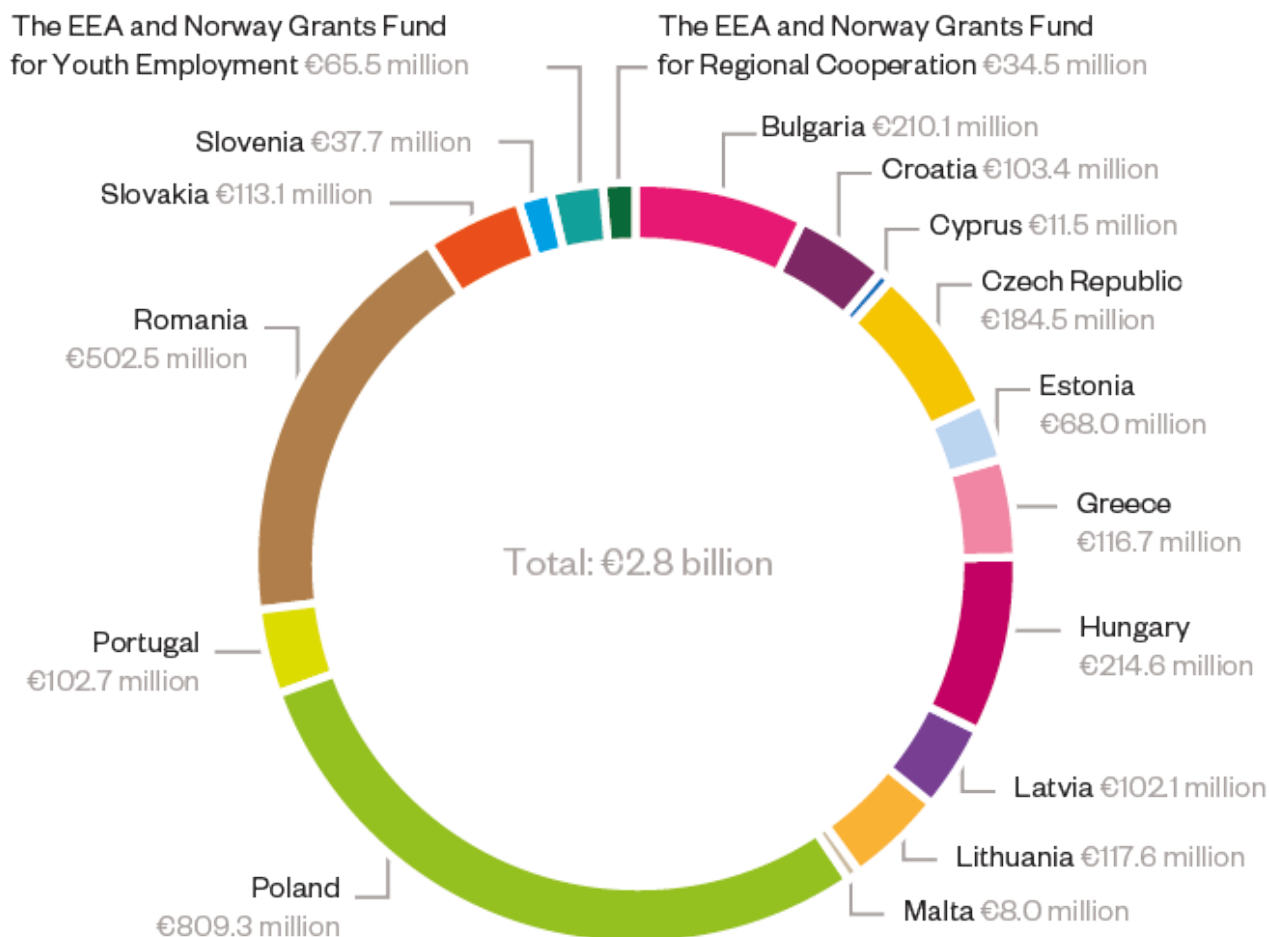
3 maja 2016 r. Islandia, Liechtenstein i Norwegia osiągnęły porozumienie z UE w sprawie kształtu III edycji Mechanizmu Finansowego EOG (2014-2021), podpisując Protokół 38c do Umowy o EOG. Jednocześnie Norwegia podpisała porozumienie z UE w sprawie Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2014-2021. Odbiorcami nowej edycji Funduszy norweskich i EOG (2014-2021) jest łącznie 15 krajów UE – czyli 12 państw, które przystąpiły do wspólnego rynku w 2004, 2007 i 2013 r. oraz Grecja i Portugalia.

Polska podpisała umowy międzyrządowe (Memoranda of Understanding) w sprawie III edycji funduszy norweskich i EOG (2014-2021) 20 grudnia 2017 r., otrzymując na ich mocy 809,3 mln EUR (z łącznej puli ponad 2,8 mld EUR), co czyni ją podobnie jak w poprzednich edycjach, największym beneficjentem.

Państwa – darczyńcy oraz państwa – beneficjenci I edycji Mechanizmów Finansowych

Źródło: <https://www.eog.gov.pl/strony/zapoznaj-sie-z-funduszami/cel-i-zasady-dzialania/>

Źródło: <https://www.eog.gov.pl/strony/zapoznaj-sie-z-funduszami/cel-i-zasady-dzialania/>

Program „Rozwój lokalny” finansowany w ramach Funduszy norweskich i EOG

Program „Rozwój Lokalny” jest adresowany do 255 miast średnich. Jest to wspólne przedsięwzięcie Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju, Związku Miast Polskich, Norweskiego Związku Władz Regionalnych i Lokalnych, a także Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju. W ramach programu planowane jest wybranie i wdrożenie 15 kompleksowych projektów o wartości 3-10 mln euro każdy. Wypracowane rozwiązania będą rozpowszechniane wśród wszystkich samorządów.

Pierwszy etap naboru był otwarty dla wszystkich 255 miast średnich, przy czym miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze otrzymają preferencje. Termin składania projektów upłynął 22 lipca 2019 r.

Program Rozwój lokalny

Miasta, szczególnie małe i średnie znajdujące się w gorszej sytuacji niż większe ośrodki, borykają się z szeregiem problemów natury środowiskowej, gospodarczej, społecznej czy instytucjonalnej. Potrzebne są kompleksowe i skoordynowane działania, żeby między innymi poprawić jakość powietrza, dostosować się do zmian klimatycznych, zatrzymać negatywne trendy depopulacyjne, odpowiedzieć na potrzeby starzejącego się społeczeństwa, stworzyć dobre warunki do rozwoju przedsiębiorczości czy wzmocnić wydajność lokalnej administracji. Mieszkańcy oczekują miast jako miejsc przyjaznych do życia a Program Rozwój lokalny, finansowany w ramach III edycji Funduszy norweskich i EOG na lata 2014 - 2021, wspiera samorządy w dążeniach do osiągnięcia tego celu.

Cel Programu: Wzmocnienie spójności społecznej i gospodarczej poprzez podniesienie jakości życia dla wszystkich mieszkańców (w tym grup defaworyzowanych) i użytkowników średnich i małych miast.

Operator Programu: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zostało utworzone 15 listopada 2019 r. w drodze przekształcenia dotychczasowego Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju).

Całkowity budżet Programu: 117,6 mln euro

W tym:

Grant: 100 mln euro

Wkład krajowy: 17,6 mln euro

Wartość dofinansowania: wybrane do dofinansowania projekty otrzymają granty w wysokości od 3 do 10 mln euro.

Poziom dofinansowania: do 100% kosztów kwalifikowalnych.

Beneficjenci: małe i średnie miasta zakwalifikowane przez Strategię na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do grona 255 miast z najtrudniejszą sytuacją społeczno-gospodarczą.

Partnerstwa: ze względu na kompleksowy charakter projektów możliwa i zalecana jest realizacja projektów zarówno w partnerstwie międzysektorowym jak i międzysamorządowym (krajowym i zagranicznym – z jednostkami z Państw - Darczyńców, tj. Norwegii, Islandii i Liechtensteinu).

Charakter projektów: kompleksowe projekty rozwojowe (infrastrukturalne i miękkie), w tym działania na rzecz wzmocnienia/podnoszenia zdolności administracji lokalnej, służące realizacji długookresowych, zintegrowanych celów rozwojowych miasta.

Zakres tematyczny projektów: projekty powinny zawierać działania wieloaspektowe i komplementarne. Zaleca się więc uwzględnienie działań z wielu powiązanych ze sobą dziedzin tak, aby uzyskać efekt synergii o zwiększonym wpływie na rozwój lokalny danego miasta. Jako minimum projekty muszą odnosić się do wymiarów: środowiskowego, społecznego, gospodarczego oraz instytucjonalnego. W projekcie możliwe (nieobowiązkowe) jest też odniesienie do wymiarów: przestrzenny, finansowania rozwoju miasta, kulturowy, inteligentnego zarządzania miastem.

Wymiar środowiskowy, np.:

- ograniczenie emisji szkodliwych gazów i pyłów,
- adaptacja do zmian klimatycznych,
- ograniczenie niskiej emisji w mieście,
- przejście z tradycyjnych na odnawialne źródła energii,
- efektywność energetyczna,
- innowacyjne rozwiązania i technologie ekologiczne,
- inwestycje w zieloną i błękitną infrastrukturę,
- miejskie tereny zielone,
- nisko-/ zeroemisyjny transport publiczny,
- inne przyjazne dla środowiska rozwiązania transportowe, etc.;

Wymiar społeczny, np.:

- **wdrażanie standardów dostępności zgodnie z założeniami Programu Dostępność Plus 2018-2025** (aspekt obowiązkowy)
- polityka społeczna w sposób szczególny uwzględniająca zmarginalizowane obszary miasta i grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- realizacja polityki mieszkaniowej w ujęciu społecznym i inwestycyjnym (m.in. projektowanie uniwersalne, zrównoważone osiedla mieszkaniowe, innowacje mieszkaniowe, system gospodarowania gminnym zasobem lokali komunalnych, TBS, mechanizmy wspomagania dostępności mieszkań, rozwój budownictwa czynszowego),
- promocja inwestycji i innowacji społecznych w rozwój społeczności lokalnych w uboższych rejonach,
- innowacyjne rozwiązania na rzecz wsparcia partycypacji społecznej,
- kompleksowe działania rewitalizacyjne (we wszystkich aspektach),
- redukcja bezrobocia i ubóstwa,
- podniesienie poziomu edukacji na różnych poziomach,
- stworzenie sieci efektywnego lokalnego/ regionalnego transportu publicznego,
- zwiększenie bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów,
- przeciwdziałanie procesom suburbanizacji,
- ograniczenie migracji zarobkowej z małych i średnich miast do dużych ośrodków,
- realizacja polityki senioralnej - stawianie czoła wyzwaniom starzejącego się społeczeństwa,
- dostosowywanie oferty miasta do cyklu życia człowieka i zmian demograficznych w nim zachodzących,
- projekty animacyjno – aktywizujące na rzecz dzieci i młodzieży,
- rozwój usług z zakresu edukacji i opieki zdrowotnej, etc.

Wymiar gospodarczy, np.:

- wspieranie przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki,
- wspieranie innowacyjności lokalnych przedsiębiorców,
- wzmacnianie lokalnego rynku pracy, szczególnie pod kątem osób wchodzących/ adaptujących się do rynku pracy,

- powiązanie systemu edukacji z potrzebami lokalnego rynku pracy, etc.

UWAGA: Z wyjątkiem wspierania tworzenia bądź utrzymywania inkubatorów/ centrów innowacji/ przedsiębiorczości, które są wyłączone ze wsparcia w Programie.

Kwalifikowalne działania projektowe: Wszystkie kwalifikowalne działania projektowe mają służyć przygotowaniu, opracowaniu jak i wdrożeniu działań służących zintegrowanemu i zrównoważonemu rozwojowi miasta. W tym celu w projektach przygotowywane będą **Plany Rozwoju Lokalnego i Plany rozwoju instytucjonalnego.**

- **Przykładowe działania o charakterze nieinwestycyjnym:** Dokumentacja: szczegółowe strategie sektorowe/ plany operacyjne/ standardy zarządzania i rozwoju miasta/ analizy, badania, ekspertyzy, ewaluacje/ plany konsultacji społecznych, strategie dialogu społecznego/ szczegółowe plany współpracy/ założenia do zmian studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz do zmian (miejscowych) planów zagospodarowania przestrzennego/ studia wykonalności, dokumentacja przetargowa, dotycząca oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, projekty budowlane, Programy, działania wdrożeniowe, np.: zakładające aktywizację społeczną grup zagrożonych wykluczeniem/ programy wsparcia osób starszych/ programy wsparcia osób z niepełnosprawnościami/ programy zakładające aktywizację zawodową osób bezrobotnych/ wdrożenie wypracowanych rozwiązań mieszkaniowych/ edukacyjne dla dzieci i młodzieży/ program rozwoju miasta inteligentnego, Budowanie zdolności instytucjonalnych i rozwój kompetencji lokalnej administracji publicznej/ usprawnienie i podniesienie standardów działania samorządów lokalnych/ budowanie zaufania obywateli do instytucji publicznych na poziomie samorządu lokalnego.
- **Działania o charakterze inwestycyjnym:** wynikające z diagnozy i analiz wykonanych na I i II etapie naboru/ odnoszące się do zakresu tematycznego, o którym mowa w Regulaminie naboru i wyboru projektów/ zdefiniowane jako priorytetowe dla realizacji celów projektu i rozwiązania kluczowych problemów rozwojowych w mieście, obowiązkowe, zakładające wdrażanie standardów dostępności zgodnie z założeniami Programu Dostępność Plus 2018-2025.

Wszystkie planowane wydatki inwestycyjne nie mogą łącznie przekroczyć 60% całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu.

Główne programy przygotowane przez polski rząd dla jednostek samorządu terytorialnego

Program Maluch Plus

Program “Maluch+” jest realizowany przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej i wspiera rozwój instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 – żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów. Beneficjenci programu mogą otrzymać dofinansowanie do tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki.

Celem programu “Maluch+” jest zwiększenie dostępności terytorialnej i finansowej miejsc opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów dla wszystkich dzieci, w tym dzieci niepełnosprawnych oraz wymagających szczególnej opieki. Samorzady na tworzenie miejsc opieki mogą otrzymać od 5 000 zł – 33 000 zł na jedno tworzone miejsce opieki, w zależności od spełnienia szczegółowych kryteriów.

Więcej informacji oraz ogłoszenia o naborze można znaleźć na stronie: www.gov.pl/rodzina.

Fundusz Dróg Samorządowych

Fundusz Dróg Samorządowych (FDS) to powołany w 2018 r. państwowy fundusz celowy, którego dysponentem jest minister właściwy ds. transportu (obecnie Minister Infrastruktury). FDS został zaprojektowany jako nowy mechanizm wsparcia dla samorządów, realizujących inwestycje na drogach samorządowych.

Celem działania Funduszu Dróg Samorządowych jest przyspieszenie powstawania nowoczesnej i bezpiecznej infrastruktury drogowej na szczeblu lokalnym, stanowiącej ważny element prawidłowego funkcjonowania i rozwoju gospodarki oraz przyczyniającej się do poprawy poziomu życia obywateli.

Wysokość dofinansowania ze środków FDS na zadania powiatowe i gminne jest uzależniona od dochodów danej jednostki samorządu terytorialnego: im niższy dochód własny jednostek

samorządu terytorialnego, tym większa wartość dofinansowania, przy czym maksymalne dofinansowanie będzie mogło wynieść do 80% kosztów realizacji zadania.

W ramach Funduszu środki przekazywane będą na zasadach konkursowych, na podstawie wniosków o dofinansowanie składanych do wojewodów.

Więcej informacji można znaleźć na stronie: www.gov.pl/infrastruktura.

Ogłoszenia o naborze publikowane są również na stronie Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego: www.kielce.uw.gov.pl.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego mają na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym, z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych.

Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa narodowego można uzyskać m.in. na:

- wspieranie ważnych dla rozwoju kapitału społecznego zadań z zakresu edukacji kulturalnej, realizowanych m.in. przez samorządowe instytucje kultury (*Edukacja kulturalna*);
- zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury (*Infrastruktura domów kultury*);
- zapewnienie optymalnych warunków dla procesu kształcenia artystycznego poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury szkół, placówek i uczelni artystycznych (*Infrastruktura kultury*);
- opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego (*Kultura cyfrowa*);
- zadania związane z popularyzacją spuścizny kultur tradycyjnych i ludowych (*Kultura ludowa i tradycyjna*);

- zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne (*Ochrona zabytków*);
- poprawę dostępu do książki w jej wszystkich formatach, jak i wzmocnienie kulturotwórczej roli księgarń i bibliotek (*Partnerstwo dla książki*);
- promocję czytelnictwa, powszechnych praktyk czytelniczych oraz wsparcie przedsięwzięć promujących najbardziej znaczące zjawiska literatury współczesnej (*Promocja czytelnictwa*);
- organizację wydarzeń artystycznych o zasięgu regionalnym, krajowym, jak i międzynarodowym, powstających z myślą o dzieciach i młodzieży do 18 roku życia (*Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży*).

Więcej informacji oraz ogłoszenia o naborze można znaleźć na stronie: www.gov.pl/kultura.

Programy Ministra Sportu

Wsparcie dla samorządów, organizacji pozarządowych oraz klubów sportowych przewidują także programy realizowane przez Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu. Środki z budżetu państwa albo Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej można uzyskać na poprawę stanu podstawowej ogólnodostępnej infrastruktury sportowej czy na organizację zajęć sportowych dla uczniów.

Jednym z podstawowych programów jest „Sportowa Polska – Program rozwoju lokalnej infrastruktury sportowej”, którego celem jest wsparcie realizacji zadań inwestycyjnych dotyczących obiektów sportowych na terenie całego kraju. Dofinansowaniem mogą zostać objęte obiekty ogólnodostępne, umożliwiające masowe uprawianie sportu. Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu prowadzi także pilotażową edycję *Programu budowy zadaszeń boisk piłkarskich*, której celem jest stworzenie warunków do całorocznego treningu oraz szkolenia piłkarskiego poprzez stworzenie zadaszenia nad boiskami piłkarskimi.

Więcej informacji oraz ogłoszenia o naborze można znaleźć na stronie: www.gov.pl/sport.

Rządowy Fundusz Inicjatyw Lokalnych

Rządowy Fundusz Inicjatyw Lokalnych to bezzwrotne wsparcie przeznaczone na dotacje inwestycyjne dla gmin, powiatów i miast, w wysokości od 0,5 mln zł do aż ponad 93 mln. Program jest odpowiedzią na trudną sytuację wielu samorządów, które borykają się z trudnościami finansowymi w związku z pandemią COVID-19. Źródłem finansowania tej tarczy dla samorządów jest Fundusz COVID-19.

Łącznie w skali całego kraju aż 6 miliardów złotych trafi do wszystkich samorządów, według specjalnego automatycznego kryterium podziału. Środki z Funduszu mają w większej mierze trafić do gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, który w równym stopniu wspiera zarówno duże miasta, jak i najmniejsze miejscowości.

Środki w ramach kolejnej puli (6 mld zł) trafią do samorządów, które złożyły stosowne wnioski i które zyskały uznanie w oczach komisji, która będzie brać pod uwagę czy inwestycja jest kompleksowa, czy ogranicza emisyjność i ingerencję w środowisko, a także czy uwzględnia zasadę zrównoważonego rozwoju. Ważnym kryterium oceny wniosków był wpływ na pomoc osobom niepełnosprawnym oraz liczba osób, które skorzystają z inwestycji.

Obecnie (do 28 grudnia 2020 r.) trwa drugi nabór wniosków o wsparcie. Wnioski należy składać przez elektroniczną skrzynkę podawczą do wojewody. Pieniądze będzie można wykorzystać na dowolne inwestycje, które są bliskie ludziom.

Podsumowując, świętokrzyskie samorzady mogą uzyskać wsparcie na realizowane przez siebie zadania, w tym nie tylko wprost projekty inwestycyjne, ale również prace i działania przygotowawcze w ramach różnych zewnętrznych źródeł finansowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Szczególną wartość mają te mechanizmy, które oferują również kompleksowe i wielowątkowe wsparcie doradcze dla samorządów, takie jak wspomniany w przedmiotowym opracowaniu Krajowy Fundusz Rewitalizacji. Jednocześnie analizują zagraniczne środki pomocowe warto mieć na uwadze nie tylko, tradycyjnie już, tzw. fundusze unijne ale również inne zewnętrzne programy pomocowe, takie jak m.in. tzw. Fundusze Norweskie. Równolegle świętokrzyskie samorzady powinny mieć na szczególnej uwadze rosnące spektrum wsparcia i alokacje środków finansowych, dostępne dla nich w ramach różnych programów krajowych, tworzonych i oferowanych przez polski rząd. Należy pamiętać,

że wiele instytucji państwowych (ministerstwa, państwowe fundusze celowe, agencje rządowe) realizują różnego typu krajowe programy dotacyjne, które są skierowane do samorządów, organizacji pozarządowych, samorządowych instytucji kultury, a także innych podmiotów, które wspólnie z samorządami realizują zadania publiczne (np. ośrodki kultury). Kluczowym czynnikiem sukcesu dla świętokrzyskich samorządów w kolejnych latach w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na rozwój i inwestycje będzie kompleksowy, długofalowy i skuteczny monitoring całego spektrum tego typu programów.

